

Jøden som ble lykkelig etter Holocaust

BOK

Anmeldt

Eddie Jaku:

Verdens lykkeligste mann

Kagge Forlag 2021

Innbundet 170 sider

Eddie Jaku har rundet 100 år, og han er overlevende etter Holocaust. Han så først og fremst på seg selv som tysk, og dernest jøde. Men alt skulle forandre seg under Krystallnatten den 9. november 1938, da han ble banket opp, arrestert og ført til konsentrasjonsleiren Buchenwald.

De neste sju årene opplevde Eddie Jaku så store grusomheter at det er vanskelig å forestille seg, først i Buchenwald, deretter i Auschwitz. Og til sist i dødsmarsjen nazistene tvang overlevende jøder ut på da krigen gikk mot slutten.

EN VENN I NØDEN

Jaku skriver sterkt og inngående om det føle han måtte gjennomgå fordi han var jøde. Det er tøft å høre om hvor grusomme nazistene kunne være mot fangene i leiren.

To dager etter ankomsten til Auschwitz spurte han en SS-offiser om hvor det var blitt av faren. Han svarte følgende: «Ser du røyken der borte? Der havnet faren din. Og moren din. I gasskamrene og krematoriet.»

En av grunnene til at Jaku overlevde Holocaust var hans gode venn Kurt, som var en sterk støtte under hele fangenskapet.

En annen årsak til at Jaku

overlevde det umenneskelige oppholdet blant annet i Auschwitz, var at han var utdannet finmekaniker og ble klassifisert som «økonomisk uunnværlig jøde». Han ble maskiningeniør i IG Farben, og fikk dermed sitt arbeide innendørs.

Over 30.000 personer ble tvunget til å jobbe i fabrikkene deres, og de leverte giftgassen Zyklon B som tok livet av mer enn en million mennesker i gasskamrene.

LØFTE TIL GUD

Da krigen var slutt ble den utarmede mannen tatt hånd om av amerikanske soldater. Jaku hadde kolera og tyfus – og veide bare 28 kilo. Risikoen for at han døde ble anslått til 65 prosent.

«Der og da lovet jeg Gud at hvis jeg fikk leve, skulle jeg bli et helt nytt menneske... Jeg lovet at jeg skulle vie resten av livet til å gjøre godt igjen alt det vonde nazistene har gjort mot verden», bestemte han seg for.

Eddie kom fra alle prøvelsene med livet i behold og lovet seg selv å smile hver dag. Han hedrer dem som ikke overlevde ved å dele det han har lært om å leve livet på best mulig måte. Nå ser han på seg selv som «verdens lykkeligste mann».

EN GRIPENDE BOK

Dette var en lettles og gripende bok om å finne takknemlighet, godhet og håp når alt er som mørkest. Derfor er den sterkt anbefalt.

Ove Eikje

YTRINGSFRIHET: Det er positivt at ytringsfriheten blir løftet frem som viktig tema. Flere av artiklene i denne boka fra Human-Etisk Forbund er gode bidrag til en slik debatt.

Hva med friheten til å ytre seg?

BOK

Anmeldt

Arnfinn Pettersen (red.)

Ingen frihet uten ytringsfrihet

Humanist Forlag 2021

1b 347 s.

Arnfinn Pettersen er redaktør for Human-Etisk Forbunds tidskrift Humanist. Nå har han redigert en bok om ytringsfrihet. Juridisk betraktet er ytringsfriheten retten til å ytre seg uten å bli straffet for det. I 27 artikler blir ytringsfriheten belyst fra ulike synsvinkler. Det blir mange gjentakelser, og kvaliteten på bidragene varierer.

Men flere av artiklene er vel verd å lese. Her er bare plass til en kort omtale av noen av dem.

Professor Lars Fr. H. Svendsen drøfter akademisk frihet. I første omgang er det de akademiske institusjonene som skal ha selvbestemmelse, så individene som tilhører institusjonen. Professoren har autoritet til å avgjøre hva studentene bør lære, hvilke teorier som er relevante og hvilke som ikke er det. Den største trusselen mot den akademiske friheten er kanskje en tiltagende selvsensur, skriver Svendsen. Dette kunne gjerne

havert utdypet. Tildeling av doktorgrader, akademiske stillinger og spalteplass i vitenskapelige tidsskrifter skjer etter en vurdering som er foretatt av fagfeller. Dette kan skape vansker for personer som faller utenfor dominerende skolelæringer innen et fagområde.

KRENKELSER

Flere artikler tar opp forholdet mellom religionsfrihet og

ytringsfrihet. Det blir vist til karikaturtegningene av Muhammed og angrepene på Jyllandsposten og Charlie Hedbo. Dana Manouchehri fra organisasjonen LIM (Likestilling, integrering og mangfold) skriver: «Vi i LIM ser ikke noen annen løsning på dette enn å fortsette å krenke og kritisere det som krenkes må, til de er ferdig krenket og vi har fått den endring vi trenger.» Til dette vil jeg si: Et demokrati kan ikke tillate at ytringer møtes med vold. I land som Pakistan, Saudi-Arabia og Iran kan anklager om blasfemi føre til dødsdom. Men dette må ikke føre til at vanlige muslimer utsettes for krenkelser og hat-ytringer. Kritikken av islam bør være saklig og respektfull.

Historikeren Bård Larsen skriver at offerrollen er et trumfkort det er lett å ty til. Nå ønsker mange å bli anerkjent som en marginalisert gruppe som trenger særlig beskyttelse. Det kan være gode grunner til å føle seg krenket. Men det kan også bli et maktmiddel og en

Den lange vakta

BOK

Anmeldt

Liv Bjørnhaug Johansen

Den lange vakta

En historie fra et helsevesen på bristepunktet

Forlaget Manifest 2021

Liv Bjørnhaug Johansen hadde master i kulturhistorie, da hun som 32 åring valgte å utdanne seg som sykepleier. Johansen opplevde at hun trengte gjøre noe vesentlig. Noe hun kunne være helt tilstede i. Hun ønsket å hjelpe sårbare og utsatte mennesker i et yrke hvor en fikk brukt ulike sider av seg selv. Johannesen hadde nærmeste en religiøs holdning til det å skulle gi helbredelse og omsorg til

de som trengte henne mest.

Forfatteren beskriver hvordan hennes akademiske bakgrunn hjalp henne til å observere, stille spørsmål og se den enkelte pasient sine behov. Hun sugde til seg lærdom og hun benyttet snart sin kompetanse til å skrive om aktuelle tema innen helsetjenesten. I tillegg til å være sykepleier jobber hun deltid som temaredaktør i Sykepleien.

ÆREFRYKT

Hun forteller at selv etter ti år i jobben har hun fortsatt en slags ærefrykt når hun skal ta på seg uniformen og feste skiltet «Liv B. Johansen, sykepleier». Hun roser sykehusene fordi de kontinuerlig produserer bevis på at mennesker strekker seg lang for å hjelpe

hverandre til pasientens beste. Kollegaene var erfarne sykepleiere. Mange stod i jobben til de pensjonerte seg. De hadde sett alt og kunne si hva det skulle være med den største sinnsro.

Denne boka er en skildring av hvordan det var å jobbe i helsevesenet da koronaen rammet landet. Det er få andre yrkesgrupper som kom så nært viruset som sykepleierne. I arbeidet med denne boken har forfatteren tatt kontakt med sykepleiere som jobber i ulike deler av helsetjenesten. Deres opplevelser under pandemien skaper bredde og innsikt for leserne. Da pandemien brøt ut, var hun i førstelinjetjenesten. Hun og hennes kollegaer opplevde raskt hvor dårlig rustet Norge var til å takle en pandemi.

Forfatteren peker på hvordan sykepleierne gradvis har fått mindre innflytelse. Grunnen til dette, kan være innføringen av New Public Management (NPM) som styringsprinsipp i helsevesenet. En slik markedsinspirert styring av helsevesenet gjør at man undergraver fagligheten, for det er ikke alt som teller som kan telles. Dagens hverdag, spesielt under kritesituasjoner, blir for tøff for mange. I en tid hvor det er behov for flere fulltidssykepleiere, må Norge importere utenlandsk arbeidskraft. Det er tvilsomt om dette er pasientvennlig eller økonomiske lønnsomt. Når i tillegg de utenlandske sykepleierne forsvinner på grunn av smitteverntiltak, blir sykepleiemangelen større enn den allerede var før pandemien.

NY KUNNSKAP

Det er flott å lese om erfaringer

Liv Wergeland Sørbye